

Ուռնայեցու «Գրուց աշխարհ» կոչւում է Վանանդու թագաւորութիւնը: Մեր ձեռքի տակ ունինք սոյն յիշատակարանի մի այլ օրինակը, որի վերնագիրը տարբեր է և հէնց սկզբում ունի մի մեծ հատուած աւելի բան: Մեզ ցանկալի էր, որ մի Կրկրորդ տպագրութեան ժամանակ թէ այս և թէ Կոստանեանցի իւր ձեռագրի (էջ 45) բաց թողած հատուածը տպագրուէին: Մանօթ պատմագիրներէց քաղած հատուածը ինչպէս այս դէպքում Սեբէոսինը ոչ միայն անպատճառ պատմական, այլ և լեզուաբանական և կամ այլ պատճառներով և իբրեւ ամբողջութիւն կարեւոր էր:

Որպէս զի ամբողջացրած լինինք Կոստանեանցի երկասիրութեանց ցանկը, չմոռանանք յիշել նորա աչքի ընկնող բանասիրական մի երկը «Համամ Արեւելցին»:

Մեր ժամանակը, մանաւանդ թէ մեր ընթերցող դասակարգը, լրագրութիւնից և վէպերից դէն չէ անցնում: Ամեն բան ժողովրդականացնելու յախուռն ցանկութիւնը չէ գնահատում այս տեսակ գիտական ուսումնասիրութիւնները և ըմբռնում չէ այս տեսակ մենագրութեանց իշխանկութիւնը: Մարդիկ մոռանում են, որ մինչև չլինին Կոստանեանցի նման շատ անխնայ մենագիր մշակներ, հեղինակներ, անհնարին կը լինի պատրաստել գիտութեան պահանջներին համապատասխան գրականութիւն և ազգային պատմութիւն, որոնց մասին լսում է և խօսւում և և կարծես թէ մեծ պահանջ է զգացւում: Մեզնում թեւակոխում են այս ասպարէզը մարդիկ, որոնց համար նոյն իսկ պարզ չէ ազգային գրականութեան և պատմութեան սահմանը:

Սակայն և այնպէս մխիթարական է, որ Կոստանեանցը մենակ չէ այդ ասպարէզում և նորա նման ուրիշ խորհողներ և աշխատողներ էլ կան. իսկ Կ. Կոստանեանցին ի բոլոր սրտէ ցանկանում ենք յարատեւութիւն և յաջողութիւն:

ՍԿԱՅ

Современные армянские поэты. М. 1903 г. ц. 1 р.

Ուղիղ տասը տարի սրանից առաջ լոյս տեսաւ պ. պ. Քւրիչ Վեսելովսկու և Մինաս Բերբերեանի խմբագրած և հրատարակած «Армянские Беллетристы» գրքի առաջին հատորը: Դա առաջին սխտեմատիկ փորձն էր ծանօթացնել ռուս ըն-

Թերցող հասարակութիւնը հայերի հետ — գրականութեան միջոցով: Հրատարակութիւնը, չնայած իր թոյլ կողմերին, մեծ յաջողութիւն ունեցաւ և մի տարուայ մէջ սպառուեց, թէպէտ և այդ հրատարակութիւնը ձեռք բերողներէց շատերը ռապսո-հայեր էին: Հրատարակիչները արդէն պատրաստել էին և տըպել երկրորդ հատորը, որը սակայն լոյս չտեսաւ յայտնի պատճառով: Այդ հատորի համար պատրաստուած հատուածները և թարգմանութիւնները յաջորդաբար լոյս տեսան: զանազան ուսու պարբերական հրատարակութիւնների և ժողովածուների մէջ, բացի գրանից նոյն հրատարակիչները, մանաւանդ պ. Վեսելովսկին, շարունակ տպում էին այս կամ այն ուսու թերթի կամ ամսագրի մէջ յօդուածներ հայոց արդի գրականութեան մասին և թարգմանական կտորներ: Պ. Վեսելովսկին բացի գրանից հրատարակեց իր բանաստեղծական թարգմանութիւնների և քննադատական յօդուածների ժողովածուները, որոնց մէջ մեծ տեղ է բռնում հայոց գրականութիւնը: Այս պարոնների գործունէութեան հետ զուգընթացաբար գնում էր և Կովկասի մի քանի ուսու թերթերի գործունէութիւնը նոյն ուղղութեամբ, այնպէս որ վերջին տասը տարուայ ընթացքում հաստատապէս կարելի է ասել, որ բաւականին բան է արուած ունենին հայոց արդի գրականութեան հետ ծանօթացնելու գործում:

Այժմ նոյն նպատակն են դրել իրանց մի խումբ Մոսկուայի հայ երիտասարդներ, որոնք հրատարակել են «Современные армянские поэты» վերնագիրը կրող ժողովածուն՝ Լ. Ումանցի և Առաքէլ Դերվիշի խմբագրութեամբ: Ժողովածուն տալիս է Յ. Յովհաննիսեանի, Ա. Յ. Թումանեանցի, Մատուրեանի, Լ. Մանուէլեանի և Ա. Իսահակեանի բանաստեղծութիւններից թարգմանական նմուշներ: Թարգմանութիւնները արել են՝ Ումանցի, Բալմոնտ, Գոլովաչսկիյ, Ա. Կորինֆսկիյ, Գալինա և այլն: Զիկարելի չզարմանալ, որ խմբագիր հրատարակիչները անտես են արել պ. Իւրիյ Վեսելովսկուն, որը այդ թարգմանիչներից վատ չթարգմանելով հանդերձ, ունի այն անաւելութիւնը, որ գիտէ, հասկանում է հայերէնը և իսկապէս թարգմանում է, մինչդեռ միւսները՝ ոտանաւորի են վերածում ուրիշների թարգմանածը: Այսպէս օրինակ Բալմոնտը, Ումանցը՝ և այլք ոտանաւորի են վերածել այն բանաստեղծութիւնները, որոնք իր ժամանակին նրանց բառացի թարգմանել են հայերէնից: ուս-

ներէն պ. Մինաս Բերբերեանը և Իւրիյ Վեսելովսկին, որոնց անունները սակայն չեն էլ յիշուած ժողովածուի մէջ: Դա արդէն ցոյց է տալիս, որ գործի գլուխ են անցած մարդիկ, որոնք այնքան էլ լուռ չեն նայում իրանց պատասխանատուութեան վերայ: Մէկ անգամ, որ թարգմանութիւնները իսկական թարգմանութիւններ չեն — իհարկէ հարկ էլ չկայ խօսել, թէ որ աստիճանի նրանք յաջող են, մօտ են ընագրին, տալիս են հեղինակի ոգին և այլն: Բաւական է ասել որ նրանք ընդհանուր առմամբ յաջող են և կարողանում են գաղափար տալ մեր երիտասարդ հայ քնարի մասին: Զգիտե՛ք միայն, թէ ինչու ընտրեալների մէջ ընկել է և պ. Լևոն Մանուէլեանը, քանի որ նրա բանաստեղծ լինելը նոյնքան կասկածի տակ է, ինչպէս և Սրինգինը, Բալուդեանինը և այլն. և յամենայն դէպս սրանք իբրև Dii Minori կանգնած են մէկ և հաւասար աստիճանի վերայ, և հարկ չկայ Լ. Մանուէլեանին զերազասութիւն տալու: Բացի ոտանաւորներից, ժողովածուի մէջ ղետեղուած են փոքրիկ, կարճառօտ կենսագրական — գրախօսական յօդուածներ, ամեն մէկ բանաստեղծի մասին առանձին առանձին: Այդ յօդուածները կարելի էր կազմել աւելի լուրջ և աւելի մեծ խնամքով:— Չնայած այս բոլոր պակասութիւնների, մենք սիրով ողջունում ենք այս հրատարակութիւնը և ի սրտէ ցանկանում ենք նրան յաջողութիւն ունա հասարակութեան մէջ:

ՕՐ. ՅԻՄԻ

L'hirondelle — Ծիծեռնակ. Ֆրանս. թարգմ. Ն. Լալայեան. ձայնագրեց Ն. Նիկոլայև:

Դողդիսեանի հանրածանօթ «Ծիծեռնակը», որ այնքան սիրելի է հայ ժողովրդին, ֆրանսերէնի է թարգմանել և եղանակել պ. Նիկ. Լալայեանը և ձայնագրել է երաժշտապետ Ն. Նիկոլայևը: Այդ աշխատութիւնը պէտք է լոյս տեսնէր ճշմարիտ անցեալ տարուայ համարներից մէկում. բայց Թիֆլիսում անկարելի եղաւ երոպական ձայնանիշները օրինաւոր կերպով տպել: Այժմ ոչ Լալայեանը նոյն առանձին քօչիւրով հրատարակել է Մոսկուայում: «Ծիծեռնակը» ձայնագրած է բաւական անոյշ եղանակով, ճիշտ այնպէս, ինչպէս երգւում էր 70-ական թուականներին: Պ. Լալայեանցը հին և հմուտ գրա-